

UCHWAŁA Nr XXXIV/200/2022
RADY POWIATU W WĄBRZEŹNIE

z dnia 28 września 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących
Przemoc w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2025**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3 i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526) oraz art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Powiatowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Marek Markowski

UZASADNIENIE

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zobowiązuje powiaty do opracowania i realizacji programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 i jest zgodny z Krajowym Programem Przeciwdziałaniem Przemocy w Rodzinie na rok 2022 przyjętym Uchwałą nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. Obszaru 3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie, Kierunku działań 3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań.

Proponowany Powiatowy Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2025 został skonsultowany z realizatorami programu określonymi w niniejszym programie i zaakceptowany zgodnie z podjętą Uchwałą Nr 156/295/2022 przez Zarządu Powiatu z dnia 8 września 2022 w sprawie przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami Powiatu Wąbrzeskiego.

Wobec powyższego zasadne jest podjęcie przez Radę Powiatu w Wąbrzeźnie niniejszej Uchwały.

Przewodniczący Rady

Marek Markowski

*Załącznik
do Uchwały Nr XXXIV/200/2022
Rady Powiatu w Wąbrzeźnie
z dnia 28 września 2022 r.*

**POWIATOWY PROGRAM
PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNY
DLA OSÓB
STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE
W POWIECIE WĄBRZESKIM
NA LATA 2022-2025**

Opracowanie:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie

Wąbrzeźno, wrzesień 2022 r.

Spis treści

I. Wstęp.....	2
II. Przemoc - słownik pojęć	2
III. Podstawa prawna.....	5
IV. Założenia ogólne programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc... 6	6
V. Realizacja programu na terenie Powiatu Wąbrzeskiego	6
VI. Odbiorcy programu	7
VII. Cele programu	8
VIII. Realizacja programu.....	9
IX. Realizatorzy programu	10
X. Finansowanie programu	10
XI. Wskaźniki osiągnięcia celu	11
XII. Monitoring i ewaluacja.....	11
XIII. Wnioski końcowe.....	12

I. Wstęp

Przemoc jest negatywnym zjawiskiem społecznym, które działa destrukcyjnie na podstawową komórkę społeczną jaką jest rodzina. Przemoc w rodzinie jest trudnym problemem badawczym, ponieważ często osoby doświadczające przemocy ukrywają ją.

Czynności podejmowane przez specjalistów z zakresu przeciwdziałania przemocy powinny dotyczyć zarówno osób doświadczających przemocy, jak i osób stosujących przemoc w rodzinie.

Działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny opierać się na kompleksowej pomocy, to znaczy skierowanej zarówno do osoby doświadczającej przemocy, jak i osoby stosującej przemoc, w celu zmiany wzorców zachowań. Program psychologiczno-terapeutyczny winien stanowić integralną część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

II. Przemoc - słownik pojęć

Definicja przemocy określona w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218, ze zm.) w art. 2 pkt 2: „Ilekcroć w ustawie jest

mowa o przemocy w rodzinie – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób (...), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

Można wyróżnić 4 podstawowe kryteria rozpoznawania zjawiska przemocy domowej:

- 1) nierównowaga sił – dysproporcja siły, gdzie jedna osoba jest silniejsza od pozostałych członków rodziny i świadomie wykorzystuje swoją przewagę;
- 2) naruszanie godności i praw – osoba stosująca przemoc narusza godność innych osób, wykazując zachowania takie jak poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie;
- 3) intencjonalność – działania osoby stosującej przemoc są celowe, cel najczęściej stanowi zdobycie kontroli nad innymi, czy też wymuszenie posłuszeństwa;
- 4) powodowanie cierpienia i szkód – stosowana przemoc powoduje szkody psychiczne i fizyczne.

2. Zespół Interdyscyplinarny - to grupa ludzi, specjalistów z różnych dziedzin, zajmująca się rozwiązaniem konkretnego problemu przy wykorzystaniu zasobów będących w dyspozycji każdego z członków takiego Zespołu. Jego funkcjonowanie określone jest w drodze porozumień zawartych między gminą, a podmiotami świadczącymi pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie.

W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele:

- 1) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- 2) gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 3) policji;
- 4) oświaty;
- 5) ochrony zdrowia;

6) organizacji pozarządowych;

7) służby kuratorskiej.

W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić prokuratorzy i przedstawiciele innych podmiotów, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na pierwszym posiedzeniu zespołu wybierany jest, spośród jego członków, przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego.

3. Grupa robocza - zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze, których celem i zadaniem jest rozwiązywanie problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. W skład grup roboczych wchodzi przedstawiciele:

1) jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;

2) gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;

3) policji;

4) oświaty;

5) ochrony zdrowia.

W skład grup roboczych mogą wchodzić także kuratorzy sądowi oraz przedstawiciele innych podmiotów, będący specjalistami w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych. Zadaniem grup roboczych są w szczególności:

1) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie;

2) monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy;

3) dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

4. Niebieska Karta - jest dokumentem wypełnianym przez uprawnione do tego służby, czyli policję, komisję rozwiązywania problemów alkoholowych, oświatę, służbę zdrowia, pomoc społeczną, w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. „Niebieska Karta” służy dokumentowaniu faktów związanych z przemocą w danej rodzinie, ocenie zagrożenia dalszą przemocą.

III. Podstawa prawna

Program psychologiczno-terapeutyczny określają następujące akty prawne:

1) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r., Nr 50, poz. 259);

2) Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022, ustanowiony Uchwałą nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 (Monitor Polski, Dziennik Urzędowy RP z dnia 31 grudnia 2021 r, poz. 1204);

3) Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021–2026, przyjęty Uchwałą Nr 1/39/21 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 13 stycznia 2021 r.;

4) Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2026, przyjęty Uchwałą Nr XXX/179/2022 Rady Powiatu z dnia 31 marca 2022 r.

Program wpisuje się w założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2021–2030.

Program został opracowany na podstawie wytycznych, zaleceń do tworzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego na rok 2022 i przedstawia ogólne założenia realizacji Programu Psychologiczno-Terapeutycznego „Ku Mocy”. Zgodnie z podpisaną w dniu 15 lipca umową licencyjną pomiędzy Województwem Kujawsko-Pomorskim, a Powiatem Wąbrzeskim, Powiat Wąbrzeski otrzymał nieodpłatnie licencję do Programu Psychologiczno-Terapeutycznego

„Ku Mocy”. Program ten jest narzędziem służącym do przeprowadzenia Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2025.

IV. Założenia ogólne programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc

1. Podstawowym założeniem realizacji programu dla osób stosujących przemoc w rodzinie powinna być zmiana wzorców zachowań osób stosujących przemoc.
2. Należy stosować wysokie standardy etyczne oparte na aktualnej wiedzy i badaniach w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także utrzymywać kontakt między programami dla sprawców, a programami i placówkami zajmującymi się pomocą dla osób doświadczających przemocy. Istotne jest stworzenie systemu współpracy, w szczególności osób należących do zespołów interdyscyplinarnych, grup roboczych, ale również innych osób i instytucji, działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
3. Program powinien przyczynić się do zmian w postawach i zachowaniach u osób stosujących przemoc.
4. Zajęcia dla sprawców przemocy powinny odbywać się w innych miejscach niż programy realizowane dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.
5. Zasadniczą część programu stanowią:
 - 1) rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych – program powinien tworzyć okazję obserwowania, refleksji dotyczących osobistego systemu przekonań, postaw oraz nastawień, które wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Właściwe jest promowanie wartości i postaw, które stanowią konstruktywną alternatywę do przemocowych wartości i postaw.
 - 2) oddziaływania edukacyjne, mają na celu dostarczenie informacji o dynamice, etiologii i procesie powstania wzorców zachowań z użyciem przemocy;
 - 3) zmiany behawioralno-poznawcze – możliwość zmiany dotychczasowego sposobu myślenia oraz zachowań w relacji z osobami bliskimi, przy uwzględnieniu takich wartości jak: szacunek i życzliwość wobec osób bliskich.

V. Realizacja programu na terenie Powiatu Wąbrzeskiego

Powiat Wąbrzeski położony jest w Województwie Kujawsko-Pomorskim, w jego skład wchodzi 5 gmin. Łączna liczba mieszkańców Powiatu Wąbrzeskiego wynosi 34 194 (stan na dzień 31.12.2019 r. Dane BDL-GUS).

Na terenie gmin funkcjonują Ośrodki Pomocy Społecznej, Zespoły Interdyscyplinarne. W gminach działają punkty konsultacyjno-informacyjne, m.in. dla rodzin doświadczających przemocy, sprawców przemocy. Mieszkańcy gminy Płużnica doświadczający przemocy mogą korzystać z Mieszkania Chronionego. Rodziny doświadczające przemocy otacza wsparciem również Wąbrzeskie Centrum Profilaktyki Terapii i Integracji Społecznej. W strukturze Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie funkcjonuje Ośrodek Interwencji Kryzysowej, w ramach, którego mieszkańcy Powiatu Wąbrzeskiego korzystają z poradnictwa psychologicznego.

W pierwszym kwartale 2022 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie zwróciło się z zapytaniem do Ośrodków Pomocy Społecznej i Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu Powiatu Wąbrzeskiego, Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Wąbrzeźnie, a także Wąbrzeskiego Centrum Profilaktyki Terapii i Integracji Społecznej czy ww. instytucje obejmują wsparciem osoby stosujące przemoc, które mogłyby zostać skierowane do udziału w Programie Psychologiczno-Terapeutycznym. Część Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Zespołów Interdyscyplinarnych, a także Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wskazało, iż pracują ze sprawcami przemocy, którzy mogą wziąć udział w Programie Psychologiczno-Terapeutycznym.

VI. Odbiorcy programu

Odbiorcami programu są osoby dorosłe stosujące przemoc w rodzinie, które zgłaszają się do programu dobrowolnie lub są kierowane przez podmioty lub instytucje np. Ośrodki Pomocy Społecznej, Zespoły Interdyscyplinarne, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Kuratorów Sądowych, wymagające pomocy w zmianie zachowań zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie.

W programie mogą uczestniczyć osoby, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie lub inną formę terapii, np. uzależnień, psychologiczną itp.

W programie nie mogą uczestniczyć:

- a) osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków zmieniających świadomość, które nie przeszły podstawowego programu terapii i nie utrzymują abstynencji;
- b) osoby chore psychicznie;
- c) osoby, które nie są sprawcami przemocy w rodzinie.

Dla każdego uczestnika programu zostanie sporządzone na piśmie wstępne rozpoznanie diagnostyczne, obejmujące następujące zagadnienia: okoliczności skierowania do programu, aktualna sytuacja rodzinna i zawodowa.

Uczestnikiem programu uznana zostanie osoba, która pozytywnie przejdzie działania kwalifikacyjne, podpisze kontrakt oraz rozpocznie spotkania programowe.

VII. Cele programu

Cel główny:

1. Zmiana wzorców zachowań sprawców przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe:

1. Kształtowanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych w relacji z dzieckiem bez użycia przemocy.
2. Zdobycie wiedzy i umiejętności rozpoznawania mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie.
3. Nabycie umiejętności komunikacji oraz reagowania bez przemocy w sytuacjach stresujących, konfliktowych.
4. Uznania przez osobę stosującą przemoc swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy w rodzinie.
5. Uzyskanie informacji o możliwości podejmowania działań terapeutycznych, pomocowych, prawnych, psychologicznych itp.

Rezultaty:

1. Uświadomienie przez sprawcę czym jest przemoc.
2. Wzrost świadomości własnych zachowań przemocowych wobec członków rodziny.
3. Nabycie umiejętności konstruktywnego rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez użycia przemocy.
4. Nabycie umiejętności wyrażania emocji w sposób akceptowalny przez innych członków rodziny.

Ważne jest ukierunkowanie sprawcy na rozpoznanie przyczyn i skutków jego zachowań, pomoc w dokonaniu zmiany postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

VIII. Realizacja programu

Czas trwania programu zależy od przyjętych form zajęć, które mogą być prowadzone zarówno w formie indywidualnej, jak również grupowej, jednak winien być nie krótszy niż 25 godzin zajęć na jednego sprawcę przemocy. W programie przewidziane są 2 sesje indywidualne i 13 sesji, które mogą być prowadzone grupowo lub indywidualnie. W przypadku 10 sesji przewidywany czas trwania wynosi 2 godziny na sesję, 5 sesji, przewidywany czas trwania to 1 godzina (łącznie 25 godzin). W przypadku zajęć grupowych grupa winna składać się minimum z 5 osób.

W warunkach otwartych spotkania winny się odbywać nie rzadziej niż raz na 2 tygodnie.

Dokumentacja uczestnika projektu składa się z następujących elementów:

- 1) kontraktu indywidualnego, jest to dokument sporządzony po przeprowadzeniu diagnozy wstępnej, w którym uczestnik akceptuje i podpisuje zasady udziału w programie;
- 2) zgody uczestnika na:
 - a) udział w programie;
 - b) przetwarzanie danych osobowych – pod kątem wymiany informacji między instytucjami zajmującymi się pomaganiem rodzinie uczestnika programu;
 - c) kontakt osób prowadzących program z rodziną osób doznających przemocy w rodzinie uczestnika przede wszystkim w celu monitoringu funkcjonowania uczestnika w relacjach rodzinnych w trakcie trwania programu oraz po zakończeniu uczestnictwa w programie – do 3 lat po zakończeniu zajęć.

Osoby prowadzące programy psychologiczno-terapeutyczne powinny posiadać udokumentowane, adekwatne do rodzaju prowadzonych oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych, przygotowanie zawodowe, którego oceny dokonuje jednostka szczebla powiatowego, biorąc przy tym pod uwagę założenia przyjętego programu oraz charakter podejmowanych przez te osoby czynności, a także:

- a) posiadać wykształcenie wyższe magisterskie w zakresie psychologii;
- b) lub tytuł specjalisty z zakresu przeciwdziałania przemocy;
- c) lub tytuł certyfikowanego psychoterapeuty (certyfikaty honorowanie przez NFZ);
- d) lub posiadać uprawnienia trenera do prowadzenia programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie i doświadczenie w zakresie prowadzenia minimum 2 edycji programu korekcyjno-edukacyjnego.

Trenerzy muszą posiadać kwalifikacje określone w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r., Nr 50, poz. 259).

Realizator programu przed planowanym rozpoczęciem zajęć upowszechni informację o rozpoczęciu edycji programu, poprzez wysłanie stosownych informacji do odpowiednich instytucji. Rekrutacja uczestników do programu będzie się odbywała we współpracy z Sądem Rejonowym, Prokuraturą Rejonową, Kuratorską Służbą Sądową, a także innymi instytucjami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym ośrodkami pomocy społecznej, zespołami interdyscyplinarnymi i grupami roboczymi.

IX. Realizatorzy programu

Koordynatorem Powiatowego Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie w Powiecie Wąbrzeskim na lata 2022-2025 jest Powiat Wąbrzeski, w imieniu którego działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie. Centrum podejmuje współpracę z innymi podmiotami realizującymi zadania z przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. takimi jak:

- 1) Wojewódzki Koordynator Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- 2) ośrodki pomocy społecznej;
- 3) zespoły interdyscyplinarne;
- 4) Komenda Powiatowa Policji;
- 5) Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Wąbrzeźnie;
- 6) Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie.

X. Finansowanie programu

Środki finansowe na realizację Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie pochodzą z dotacji celowej i mogą być wydatkowane na:

- a) wynagrodzenia specjalistów prowadzących program;

- b) wynajem pomieszczeń na potrzeby prowadzenia programu;
- c) zakup materiałów niezbędnych do realizacji programu, w tym biurowych np. papier, tonery.

Realizacja programu następuje od dnia przekazania dotacji do dnia 15 grudnia danego roku. Dokumentacja z realizacji programu winna znajdować się w siedzibie miasta/powiatu (MOPR. PCPR).

XI. Wskaźniki osiągnięcia celu

1. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach psychologiczno-terapeutycznych:

- a) liczba podmiotów realizujących programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- b) liczba osób, które przystąpiły do Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie;
- c) liczba osób, które ukończyły Program Psychologiczno-Terapeutyczny dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie.

2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych:

- a) liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

XII. Monitoring i ewaluacja

Osoby uczestniczące w programie zgodnie z zapisem pkt 3.4.2. Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022, powinny być objęte po jego ukończeniu badaniem skuteczności (jak wskazano powyżej). Wskaźnikiem skuteczności jest liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego powróciły do zachowań, polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

XIII. Wnioski końcowe

Realizacja Programu Psychologiczno-Terapeutycznego dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie poszerzy możliwości pomocy osobom uwikłanym w sytuacji przemocy w rodzinie. Kompleksowe udzielenie pomocy zarówno ofiarom, jak i sprawcom przemocy, oceniane jest jako bardziej efektywne i w większym stopniu może przyczynić się do zmiany wzorców zachowań i zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie.

